Professor Paolo Musso en de kritiek op de Genesi biblica: een theologische en wetenschapsfilosofische confrontatie

Een diepgravende beschouwing op guidobortoluzzi.org over de kritische noten van filosofie- en wetenschapsprofessor Paolo Musso, bezien en beantwoord vanuit het model-Bortoluzzi en de harmonie tussen geloof en rede (Fides et Ratio).

Pastoor Geudens, Smakt, 17-11-2026

Inleiding: Waarom kritiek een noodzakelijke spiegel is

De geschriften van de Italiaanse priester Don Guido Bortoluzzi (1907–1991), gebundeld in *Genesi biblica*, nemen een unieke en gedurfde plaats in binnen het hedendaagse denken over de oorsprong van de mens, de schepping en de zondeval. Waar de moderne wetenschap vasthoudt aan seculier evolutionisme en de theologie zich vaak beperkt tot vrome abstracties, reikt Bortoluzzi een concreet, biologisch en antropologisch model aan om het boek Genesis te begrijpen.

Een werk dat zo radicaal breekt met platgetreden paden roept vanzelfsprekend vragen en weerstanden op. Een van de scherpste, meest methodische en intellectueel eerlijke kritieken op *Genesi biblica* is afkomstig van **professor Paolo Musso**, wetenschapsfilosoof verbonden aan de Universiteit van Insubria en docent aan de theologische faculteit van Noord-

Italië in Milaan. Op 2 september 2014 publiceerde hij op het platform *Intellectualia* zijn essay *Sulla "Genesi biblica" di don Guido Bortoluzzi* [1]. Musso's kritiek verdient op *guidobortoluzzi.org* een grondige en respectvolle behandeling. Niet omdat zijn conclusies onomstotelijk juist zijn, maar omdat hij precies die knelpunten aansnijdt — de status van particuliere openbaringen, de biologische duiding van de erfzonde en de consistentie van de natuurwetenschappelijke data — die iedere serieuze onderzoeker van het model-Bortoluzzi onder ogen moet zien.

1. De grondhouding van professor Paolo Musso

Paolo Musso benadert de geschriften van Bortoluzzi vanuit een helder wetenschapsfilosofisch en katholiek uitgangspunt: geloof en rede hoeven elkaar niet te tegenspreken, maar een vruchtbare dialoog vereist een strikte methodische scheiding der machten. Wetenschappelijke hypothesen moeten worden getoetst aan controleerbare data, de theologie aan de openbare Openbaring (Schrift en Traditie), en particuliere openbaringen mogen nooit worden gehanteerd als onfeilbare dictaten over de empirische werkelijkheid.

Hoewel Musso's toon op punten een polemisch karakter draagt — waarbij hij zich soms onnodig laat leiden door uiterlijkheden of de emotionele stijl van de presentatie — raakt zijn kernargumentatie aan fundamentele vragen. Laten we zijn belangrijkste bezwaren stuk voor stuk langslopen en toetsen aan de interne logica van het model-Bortoluzzi.

2. Het kernbezwaar: Is de erfzonde een genetisch incident of een geestelijke breuk?

Het zwaarwegendste theologische bezwaar van Musso betreft de kern van Bortoluzzi's leer: de stelling dat Adam een ongeoorloofde voortplantingsverbinding aanging met een voormenselijke levensvorm (de *Ancester*), waaruit de hybride mensheid en de erfelijke degeneratie voortkwamen.

- **Musso's argument:** Musso stelt dat de katholieke leer de erfzonde definieert als een morele en spirituele daad van ongehoorzaamheid, als een misbruik van de menselijke vrijheid om onafhankelijk van God te zijn (Catechismus van de Katholieke Kerk, §§396–405) [2]. Wanneer men de erfzonde reduceert tot een biologische vermenging, reduceert men het kwaad tot een lichamelijke eigenschap. Met een treffende provocatie vraagt Musso zich af waarom Christus dan de Kerk en de sacramenten heeft ingesteld, in plaats van een instituut voor genetisch onderzoek. Als het probleem genetisch is, waarom is de verlossing dan genade?

Het weerwoord vanuit het model-Bortoluzzi:

Dit bezwaar treft een zwakke plek wanneer Bortoluzzi's werk oppervlakkig of zuiver materialistisch wordt gelezen. Maar wie het model-Bortoluzzi integreert met de katholieke dogmatiek, ziet dat er geen sprake is van reductie, maar van een integrale visie op ziel en lichaam.

1. **De geestelijke hoogmoed vooraf:** De biologische hybridisatie was niet de *oorzaak* in morele zin, maar de fysieke neerslag en manifestatie van een reeds voltrokken geestelijke val. Adam en Eva bezweken eerst in hun wil en intellect (intellectuele hoogmoed: zelf willen bepalen hoe leven wordt voortgebracht, los van de Schepper).

Pas daarna voltrok zich de dadenlast die de harmonie tussen geest en lichaam verbrak.

2. **De biologische overdracht:** De mens is een psychosomatische eenheid (*compositum humanum*). Wanneer de geest zich losmaakt van God, verliest de mens de genade die zijn biologische constitutie in evenwicht hield. De lichamelijke vermenging met de lagere, primatologische orde was de ultieme consequentie van die geestelijke ongehoorzaamheid — een reële, biologische wond die door generaties heen wordt overgedragen. Christus stelt geen genetisch instituut in omdat de *wortel* van de zonde in de wil ligt, maar Hij brengt de goddelijke genezing die tot diep in onze biologische en sterfelijke natuur doordringt.

3. De status van de particuliere openbaring

Musso bekritiseert de beslissing van Renza Giacobbi en de redactie om de nagelaten geschriften van Bortoluzzi postuum te publiceren zonder formele kerkelijke goedkeuring, terwijl Bortoluzzi zelf in zijn inleidingen aangaf zijn werk aan het oordeel van de bevoegde hiërarchie te onderwerpen.

- **Musso's argument:** Particuliere openbaringen kunnen het geloof verdiepen, maar voegen niets toe aan de definitieve openbaring in Christus (CCC, §§66–67) [3]. Zij kunnen nooit gelden als onfeilbaar bewijs voor nieuwe wetenschappelijke of antropologische theorieën.

Het weerwoord vanuit het model-Bortoluzzi:
Dit is een terechte methodologische kanttekening die ook binnen het denkmodel van *guidobortoluzzi.org* volledig wordt onderschreven.

- Wij claimen nergens dat *Genesi biblica* een onfeilbaar dogmatisch leerstuk van de Kerk is.

- Het model-Bortoluzzi wordt door ons gepresenteerd als een **hypothetisch denkmodel** — een krachtige hermeneutische sleutel en een intellectuele hypothese die getoetst mag worden aan de Schrift, de Traditie, de paleoantropologie en de moderne genetica (*Fides et Ratio*).
- Dat het werk niet officieel is gekanoniseerd, betekent niet dat het waardeloos is; het betekent dat het beoordeeld moet worden op zijn interne coherentie en zijn vermogen om de schijnbaar onoplosbare spanning tussen Genesis en de evolutiewetenschap op te lossen.

4. Wetenschappelijke precisie: Kosmologie en chromosomen

Musso wijst op onnauwkeurigheden in Bortoluzzi's beschrijvingen van de kosmos (zoals de uitdijing van het heelal vanuit een vast middelpunt) en betwist dat biologische hybridisatie automatisch tot algemene degeneratie leidt. Ook plaatst hij vraagtekens bij de specifieke aannames over chromosomenaantallen (bijv. een draagmoeder met 47 chromosomen).

Het weerwoord vanuit het model-Bortoluzzi:
Hier moeten we als verdedigers van het model sportief en realistisch zijn: **Musso heeft op het punt van de exacte natuurwetenschappelijke formuleringen een sterk punt.** Don Guido Bortoluzzi was een dorpspastoor uit de twintigste eeuw, geen opgeleide theoretisch fysicus of celbioloog. Wanneer in privé-openbaringen of mystieke notities kosmologische of submicroscopische details worden beschreven, worden deze vaak gekleurd door het algemene begrippenkader van die tijd of door de menselijke receptie van de ziener.

Echter: **een gebrekkige of verouderde beschrijving van de omliggende kosmologie haalt niet automatisch de kern van het biologisch-antropologische model onderuit.** Net zoals de bijbelse scheppingsverhalen gebruikmaken van het oude Nabij-Oosterse wereldbeeld om een diepere theologische waarheid over de Schepper over te brengen, zo kan Bortoluzzi's model onjuiste technische details bevatten terwijl de *systemische kern* — de middelijke schepping en de biologische breuk in de oertijd — theologisch en antropologisch buitengewoon krachtig en coherent blijft. Het is precies de taak van moderne wetenschappelijke duiders (zoals dr. Roberto Gava) om de theorie te ontdoen van historische randverschijnselen en te toetsen aan de moderne genetica.

5. Interne logica en het monogenisme

Musso werpt de vraag op hoe de oorspronkelijke, zuivere menselijke lijn zich na de val kon vermengd hebben met de hybride nakomelingen van Kaïn, en brengt het klassieke debat over monogenisme versus polygenisme in herinnering (verwijzend naar de encycliek *Humani generis* van paus Pius XII) [4].

Het weerwoord vanuit het model-Bortoluzzi:

Het model-Bortoluzzi biedt hier juist een van zijn meest fascinerende oplossingen voor. Waar het klassieke creationisme worstelt met de vraag waar de vrouwen vandaan kwamen voor de nageslachten van Kaïn (een klassiek exegetisch knelpunt bij Genesis 4), verklaart Bortoluzzi dit haarfijn door het bestaan van de pre-adamitische *Ancester*-populatie.

De vermenging tussen de gevallen adamitische lijn en de omringende voormenselijke stammen verklaart historisch en sociologisch precies hoe de vroege menselijke beschavingen zich in verschillende richtingen konden

ontwikkelen, terwijl het theologische monogenisme (de oorsprong van de menselijke ziel en de erfzonde via één stamouderpaar, Adam en Eva) onaangetast blijft.

Overzichtstabel: Musso's Kritiek versus het Model-Bortoluzzi

Kritiekpunt van Prof. Paolo Musso	Kern van het Bezwaar	Antwoord vanuit het Model-Bortoluzzi
Erfzonde als Biologie	Reduceert de morele zonde van de mens tot een genetische afwijking.	De genetische hybridisatie is de fysieke neerslag en consequentie van een voorafgaande geestelijke hoogmoed van de wil.
Status Particuliere Openbaring	Kan nooit als zelfstandig en onfeilbaar bewijs gelden voor nieuwe theorieën.	Wordt erkend; het model wordt gepresenteerd als een getoetste hypothese, niet als een nieuw dogma.
Natuurwetenschappelijke Fouten	Kosmologische details en verouderde opvattingen over genetica/heelal.	Technische onnauwkeurigheden in de mystieke receptie diskwalificeren niet de theologische en systemische kern.
Monogenisme & Afstamming	Vragen over de genealogische continuïteit en het onderscheid tussen lijnen.	Lost juist het klassieke exegetische vraagstuk op over het co-existentie van vroege menselijke populaties (*Ancester*).

Conclusie: Waarom Musso's kritiek ons werk versterkt

De confrontatie met de kritiek van professor Paolo Musso is voor de redactie van *guidobortoluzzi.org* geen bedreiging, maar een waardevolle toetssteen. Musso dwingt ons om niet te vervallen in ongegronde dogmatiek of goedkope apologetiek. Hij herinnert ons eraan dat een theologische hypothese over de prehistorie stand moet houden tegen de eisen van de rede, de regels van de exegese en de stand van de wetenschap.
Tegelijkertijd tonen zijn bezwaren aan dat, wanneer we het model-Bortoluzzi ontdoen van bijkomende retoriek en het beschouwen als een hypothetische synthese, er een verbluffend krachtig denkkader overblijft. Het biedt antwoorden op vragen waar de moderne theologie en de paleoantropologie al decennia mee worstelen.

Musso's kritiek is daarmee geen dood spoor, maar een uitnodiging tot nog grotere methodische precisie. Juist door de scherpe vragen van onze critici serieus te nemen, bewijzen we dat het gedachtegoed van Don Guido Bortoluzzi thuishoort in het hart van het serieuze intellectuele debat over *Fides et Ratio*.

Voetnoten en Bronnen

1. Paolo Musso, *Sulla "Genesi biblica" di don Guido Bortoluzzi*, Intellectualia, 2 september 2014 (inclusief het antwoord gedateerd 22 december 2014).
2. Catechismus van de Katholieke Kerk (CCC), §§396–405: *De val van de engelen en de zonde van de eerste mens*.

3. Catechismus van de Katholieke Kerk (CCC), §§66–67: *De definitieve openbaring in Christus en particuliere openbaringen*.
4. Pius XII, Encycliek *Humani generis* (12 augustus 1950), met name overwegingen omtrent het polygenisme en de erfzonde.
5. Guido Bortoluzzi, *Genesi Biblica: Come Dio creò l'uomo*, verzorgd en uitgegeven in Italië (o.a. Edizioni Segno).